Aika: torstai 15.5.2025 klo 10.00
Asia: O 29/2025 vp Luonnonlaidunten hoidon haasteet ja luonnon monimuotoisuus

Lausunto ympäristövaliokunnalle

Eduskunnan ympäristövaliokunta on pyytänyt kirjallista asiantuntijalausuntoa Suomen Luonnon Villiinnytysyhdistykseltä 11.4.2025.

Tiivistelmä muutosehdotuksista lainsäädäntöön

Maamme aiemmin runsas niittyjen, ketojen ja erilaisten laitumien luonto on hälyttävästi kutistunut. Suomalainen niittyluonto on uhanalaisimpien elinympäristöjen joukossa ja suuri osa Suomen uhanalaisista kasvi- ja eläinlajeista on erilaisten niittyjen lajeja. Nämä elinympäristöt ovat häviämässä siksi, että laiduntajat ovat hävinneet luonnosta. Katoamassa olevia elinympäristöjä voidaan ennallistaa tuotantoeläinten kuten lampaiden ja nautojen laidunnuksella. Ehdotamme tämän lisäksi uusia toimia: villien tai puolivillien eläinten laidunnuksen edistämistä. Villien ja puolivillien eläinten laidunnuksessa on joitakin etuja tuotantoeläinten laidunnukseen verrattuna: kustannukset ovat alhaisempia ja laidunnuksen vaikutukset suurempia ja monipuolisempia (kasvukauden ulkopuolella laidunnus kohdistuu oksiin, varsiin ja juuristoihin, luoden tehokkaasti avoimempia elinympäristöjä). Monissa muissa Euroopan maissa puolivillien eläinten käytöstä laidunnuksessa on jo melko pitkäaikaista kokemusta. Esimerkiksi Latvian kansallispuistoissa sadat ympärivuotisesti laiduntavat puolivillit eläimet ylläpitävät ja ennallistavat avoimia elinympäristöjä, hyödyttäen tuhansia hyönteis-, lintu- ja kasvilajeja, jotka muutoin katoaisivat. Puolivilleihin eläimiin ja villiinnytykseen liittyy lainsäädännöllisiä haasteita, koska eläimiä koskeva lainsäädäntö keskittyy joko villeihin eläimiin tai tuotantoeläimiin.

Lainsäädäntöön ja asetuksiin liittyen ehdotamme seuraavaa:

- Oma tukimuoto villiinnytykselle, eli laidunten ylläpidolle ympärivuotisella luonnonvaraisella laidunnuksella ilman tuotantovelvoitetta.
- Perinnebiotoopin ympärivuotisen laidunnuksen salliminen, kun eläimiä ei lisäruokita alueella.
- Villiinnytykseen käytettävien eläinten lisäruokinta tulisi olla olosuhteista johtuva poikkeus. Villiinnytykseen käytettävien lajien tulisi lähtökohtaisesti kyetä löytämään riittävästi ravintoa luonnosta, kunhan alue on tarpeeksi suuri. Sen vuoksi villiinnytykseen käytettävien eläinten ruokkimista lisäravinnolla ei tule edellyttää lainsäädännössä.
- Korvamerkintä vaateen poistaminen villiinnytykseen käytettäviltä luonnonvaraisilta eläimiltä, kuten visenteiltä.
- Eläinlääkärin tarkastuksia ei ole syytä edellyttää luonnonvaraisina eläviltä villihevosilta.
- Luonnon dynaamisen muutoksen huomiointi alueiden suojelussa.

Näiden ehdotuksien perustelut löytyvät tästä dokumentista, kuten myös lisätietoa laidunten ja niittyjen luonnonhistoriasta sekä villiinnytyksestä (eng. rewilding).

Suomen Luonnon Villiinnytysyhdistys toivoo, että ympäristöministeriössä selvitettäisiin, mitä kaikkia lainsäädäntömuutoksia lainsäädäntöön olisi tarpeen tehdä, jotta Suomessa voitaisiin toteuttaa Latvian Kemerun kansallispuiston Dundurun niittyjen tyyppisiä luonnonvaraiseen laidunnukseen nojaavia laidunten ja niittyluonnon ennallistamis- ja villiinnytyshankkeita (viitteet lopussa). Dundurussa on ennallistettu entisestä heikkotuottoisesta maatalousmaasta niittyä ja kosteikkoa. Hankkeessa on EULife rahoituksen turvin (LIFE02 NAT / LV / 008496) muokattu suorasta uomasta luonnollisempi jokiuoma, ja alueelle on luonnonvaraisen ympärivuotisen laidunnuksen avulla rakentunut niittyekosysteemi. Alueella laiduntaa ympäri vuoden lauma nautoja ja hevosia, jotka ovat jo sukupolvien ajan eläneet luonnonvaraisina ja osaavat mm. puolustautua alueella liikkuvia susia vastaan. Lisää tietoa Latvian alueesta dokumentin lopussa olevien linkkien takana sekä yhdityksen raportissa täällä https://villiinnytys.fi/2020/08/28/raportti-latvian-luonnonvaraisen-laidunnuksen-projekti-dundurun-niityilla/

Seuraavilla sivuilla on tarkemmin avattu muutosehdotusten perusteita.

Sisällysluettelo

Lausunto ympäristövaliokunnalle **1**
Muutosehdotukset lainsäädäntöön 1
Perinnebiotooppien luonnonhistoria 3
Villiinnytys (englanniksi rewilding) määrittely 4
Miksi villiinnytys on tärkeää luonnolle? 5
Lainsäädännön asettamat haasteet ja muutostarpeet 7
Uusi EU lainsäädäntö edellyttää ennallistamista 7
Niittyluonnon ennallistaminen Suomessa 8
Lainsäädännön tulee mahdollistaa luonnonvarainen ympärivuotinen laidunnus 9
Luonnon dynaamisen muutoksen huomioiminen 9
Uhanalaiset luonnonvaraiset laiduntajat osana niitty- ja laidunluonnon ennallistamista ja hoitoa 9
Lähteet 12
EU asetukset 12
Ruotsin talvilaidunnustutkimus 12
Latvian luonnonvarainen laidunnuksen EULife hanke 12

Perinnebiotooppien luonnonhistoria

Laidunniityt ja laidunnetut puustoiset alueet, niiden kasvi-, hyönteis- ja lintulajisto ovat paljon maataloutta vanhempaa perua. Laidunekosysteemit kehittyivät kauan ennen *Homo sapiensin* saapumista Eurooppaan aikana, jolloin Euroopassa vaelsivat miljoonien laiduntavien eläinten laumat. Tuolloin Euroopan tyypillistä lajistoa olivat villit hevoset, naudat, visentit ja jopa erilaiset sarvikuonot ja norsueläimet, kuten mammutit. Nämä kaikki eläimet on kuvattu tarkasti Eurooppalaisiin luolamaalauksiin (Lascaux, Altamira, Chauvet). Nämä lajit laidunsivat ja ylläpitivät niittyjä ja puoliavoimia alueita ja laidunnettuja metsiä Euroopassa satojen tuhansien vuosien ajan, niin lämpimien- kuin jääkausijaksojenkin aikana.

Viimeisin jäätiköitymisjakso päättyi noin 11 500 vuotta sitten, mannerjään vetäytyessä pohjoisesta Euroopasta. Jo ennen lämpimän jakson alkua, jääpatjan peittäessä vielä Suomea, oli Euroopan luonto alkanut muuttua. Nykyihminen levittäytyi jääkauden aikana Afrikasta Aasiaan, Australiaan ja Eurooppaan. *Homo sapiensin* leviämistä seurasi suurten eläinten sukupuuttoaalto. Suurella todennäköisyydellä tehokas metsästys ja elinympäristöjen muokkaaminen esimerkiksi tulen avulla olivat syynä suurten eläinten vähenemiseen ja katoamiseen. Monen suuren lajin olemassaolo päättyi keskellä jääkautta aikana, jolloin ilmasto oli stabiili. Kohti jääkauden loppua sukupuuttoaalto kiihtyi, ja se jatkui myös lämpimän

kauden aikana. Ja jatkuu edelleen kun monien suurikokoisten eläinten elinalueet pienenevät ja fragmentoituvat.

Osa suurista euraasialaisista villieläinlajeista kuoli sukupuuttoon vasta teollisella aikakaudella. Eurooppalainen villinauta (alkuhärkä) metsästettiin sukupuuttoon 1600-luvulla, eurooppalainen villihevosrotu tarpaani kuoli sukupuuttoon 1800-luvulla, visentti kuoli luonnosta sukupuuttoon ensimmäisen maailmansodan aikana, ja maailman viimeinen villihevosrotu przewalski kuoli luonnosta sukupuuttoon Mongoliassa 1969. Näistä lajeista visentit ja przewalskin hevoset kuitenkin säilyivät eurooppalaisissa eläintarhoissa, joista niitä on sittemmin palautettu takaisin luontoon. Risteytyksin on kehittetty myös vanhoista eurooppalaisista roduista alkuhärkää toiminnallisesti että ulkonäöltään mahdollisimman paljon muistuttavia eläimiä (https://rewildingeurope.com/rewilding-in-action/wildlife-comeback/tauros/).

Nämä Euraasian villit laiduntajat ylläpitivät aiemmin eurooppalaista niitty- ja laidunluontoa, kunnes ne metsästettiin sukupuuttoon. Villit lajit korvautuivat niiden kesytetyillä muodoilla, jotka jatkoivat laidunnusta laajoilla alueilla Euroopassa, myös Suomessa, ja ne ylläpitivät niittyjen ikivanhaa lajistoa. Karjatalouden tehostuminen on kuitenkin rajusti vähentänyt perinteistä laiduntamista ja rajoittanut eläinten liikkumista sekä lisännyt ravinteiden määrää, jolloin ikivanhat niitty- ja muut laidunympäristöt ovat laajoilta alueilta heikentyneet tai kadonneet. Se on johtanyt biodiversiteetin köyhtymiseen ja lajien uhanalaisuuden kasvuun. Luonnonvaraisten villien laiduntajien palauttaminen eurooppalaiseen luontoon voisi pysäyttää niittyluonnon katoamisen.

Villiinnytys (englanniksi rewilding)

Nykyinen eurooppalainen ja suomalainen luonto on vahvasti ihmisen muokkaamaa ja säätelemää. Villiinnytysajattelussa pyritään lähemmäksi luonnontilaista ekosysteemiä, joka ei vaadi ihmisen jatkuvaa hoitoa. Kansainvälinen luonnonsuojeluliitto määrittelee eli villiinnyttämisen seuraavasti :

Villiinnytys tarkoittaa prosessia, jossa luonnon ekosysteemi rakentuu uudelleen merkittävän ihmistoiminnan aiheuttaman häiriön jälkeen kun luonnon omat prosessit sekä täydellinen tai lähes täydellinen ravintoverkko palautetaan kaikilla trofiatasoilla. (Trofiataso tarkoittaa eliön paikkaa ravintoketjussa sen mukaan, mitä se syö ja kuka syö sen.) *Tavoitteena on luoda itseään ylläpitävä ja kestävä ekosysteemi käyttämällä eliölajeja, joita olisi esiintynyt alueella, ellei häiriötä olisi tapahtunut. Tämä edellyttää perustavanlaatuista muutosta ihmisen ja luonnon välisessä suhteessa. Villiinnytyksen perimmäisenä tavoitteena on palauttaa toimivat alkuperäiset ekosysteemit, joissa kaikki ravintoketjun tasot ovat luonnon ohjaamia, ja jotka ulottuvat laajassa mittakaavassa yli erilaisten luontotyyppien. Palautettujen ekosysteemien tulisi – aina kun mahdollista – olla itseohjautuvia, vaatien vain vähäistä tai ei lainkaan ihmisen hallintaa (eli "natura naturans", luonnon sallitaan*

toimia omalla tavallaan), tunnistaen samalla sen, että ekosysteemit ovat dynaamisia eivätkä pysyviä tiloja.
IUCN Rewilding Principles
https://iucn.org/sites/default/files/2022-10/principles_of_rewilding_cem_rtg.pdf

Tavoitteena on saavuttaa sellainen monimuotoinen ekologinen kokonaisuus, joka ei kaipaa ihmisten hoitotoimenpiteitä. Tästä on mahdollista saada useita hyötyjä. Luonnonympäristöjen luontainen dynamiikka palautuu, eikä alueen hoitaminen vaadi niin paljoa työtä ja rahaa. Myös muutoksen kestävyys paranee. Ilmastonmuutoksen edetessä lehtipuuvaltaisille alueille tyypillisten lajien paluulle tulee antaa mahdollisuus etenkin, jos niiden avulla voidaan turvata katoavien perinnebiotooppien eläin- ja kasvilajisto.

Yleisesti ottaen perinteinen ennallistaminen ja villiinnytys eroavat toisistaan siinä, että villinnytyksessä ei pyritä kohti mitään määrättyä aiempaa tilannetta alueella, vaan tarkoituksena on luonnon omien prosessien korjaaminen (vaikkapa tukkimalla kuivatusojat ja antamalla alueen tulvia). Villiinnytystä voi siis tehdä silloinkin, kun ei ole tiedossa mitään kyseisen alueen määrättyä aiempaa luonnontilaista tilaa, johon pitäisi pyrkiä. Lähtötilanteessa alue voi sisältää mm. voimakkaasti muutettua luontoa, kuten entisiä peltoja, hakattua metsää tai maa-ainesten ottoalueita.Tavoitteena on tilanne, jossa luonnon monimuotoisuus paranee ja arve ihmisen tekemiin hoitotoimiin voidaan minimoida.

Miksi villiinnytys on tärkeää luonnolle?

Suuret laiduntajat ovat oleellinen osa toimivaa ekosysteemiä. Avainlajit, kuten suurpedot, isot laiduntajat ja esimerkiksi majava, ovat luonnonympäristön arkkitehteja. Isoilla laiduntajilla on suuri vaikutus ekosysteemiin. Ne järsivät puita, muokkaavat maaperää kaivamalla ja piehtaroimalla, luovat polkuja, siirtävät ravinteita ja levittävät kasvien siemeniä laajoille alueille. Muuttamalla karkeat kuitupitoiset kasvit hedelmälliseksi lannaksi ne muuttavat koko ekosysteemin muille kasvi- ja eläinlajeille suotuisammaksi. Laiduntajat muuttavat maisemaa avoimemmaksi, mikä on tärkeää monille lajeille. Laiduntajien puuttuessa Suomen luontoa vaivaa pusikoituminen ja umpeenkasvaminen, jonka seurauksena kasvi- ja eläinlajeja harvinaistuu ja katoaa. Suuri osa kaikkein uhanalaisimmista elinympäristöistä Suomessa on erilaisia niittyjä ja suuri osa uhanalaisista lajeista on niittyluonnon lajeja.

Vaeltavat suuret laiduntajat kuljettavat maaperälle tärkeät, merta kohden valuvat ravinteet takaisin ylärinteille ja hedelmättömille alueille. Suuria eläimiä on kutsuttu “ravinnepumpuiksi”, ja niiden valtava merkitys niin maa- kuin meriekosysteemeille on paljastunut viime vuosikymmenten tutkimuksissa. Suuret kasvinsyöjät ovat myös välttämätöntä ravintoa suurpedoille ja raadonsyöjille.

Luontotyyppi, jossa metsä ja niitty vuorottelevat, oli Euroopassa yleinen ennen kuin ihminen ja maanviljely levisivät Eurooppaan. Suurten eläinten palauttaminen luontoalueille Euroopassa onkin johtanut Serengetin savannia muistuttavien alueiden muodostumiseen. Esimerkkinä mainittakoon maatila Knepp Estate Iso-Britanniassa, jonka luonnonvarainen laidunnus on ollut merkittävä onnistuminen alueen biodiversiteettille, tai luonnontilaan palautettu De Maashorstin alue Hollannissa.

Luonnonympäristöjen häviäminen ja sirpaloituminen liian pieniksi alueiksi on vakava uhka Suomen luonnolle ja luonnon monimuotoisuudelle varsinkin Etelä-Suomessa. Sen vuoksi on tärkeää perustaa jo olemassa olevien luontoalueiden lisäksi myös uusia alueita sekä yhdistää olemassa olevia sirpaloituneita alueita toisiinsa. Uusien luontoalueiden tulisi metsän ja suon lisäksi käsittää nykyistä merkittävästi enemmän niittyjä ja erilaisia muita luonnonlaitumia, sekä alueita, jotka voisivat luonnon prosessien (ml. laidunnus) myötä kehittyä maatalouden muutosten myötä taantuneille lajeille soveliaiksi elinympäristöiksi. Tällöin suojelualueiden kokonaisuudesta muodostuisi elinympäristöiltään monipuolisempi alue, joka paremmin ylläpitäisi ja kasvattaisi lajirikkautta.

Villiinnytyksen haasteena on suurten eläinten palauttaminen tiheästi asuttuun Eurooppaan siten, ettei tästä aiheudu kohtuuttomia haittoja paikallisille asukkaille. Suuret eläimet vaativat paljon tilaa ja niistä saattaa olla vapaana kulkiessaan vaaraa liikenteelle ja omaisuudelle. Suurten laiduntajien luontoon palauttamisessa on kuitenkin jo useassa projektissa onnistuttu Keski-Euroopassa, kun projektit on toteutettu huolellisesti etukäteen suunnitellen ja paikallinen väestö huomioiden. Tarpeen mukaan on käytetty myös alueiden aitaamista. Aitaaminen on ollut toimiva käytäntö myös muun muassa Etelä-Afrikassa, jossa on useita suosittuja yksityisiä ja aidattuja, lajistoltaan rikkaita luonnonpuistoja.

Lainsäädännön asettamat haasteet ja muutostarpeet

Uusi EU lainsäädäntö edellyttää ennallistamista

EU:n biologista monimuotoisuutta koskeva strategia vuoteen 2030 on laaja-alainen, kunnianhimoinen ja pitkäaikainen suunnitelma luonnon suojelemiseksi ja ekosysteemien tilan heikkenemisen pysäyttämiseksi. EUn asettama tavoite on luonnontilan parantaminen / palauttaminen 20% maa-alueista. Asetetut tavoitteet ovat laillisesti sitovia. (Nature restoration and amending Regulation (EU) 2022/869.)

Asetuksessa ehdotetaan muun muassa seuraavia toimia:

- Umpeenkasvun estäminen. Pensaikon / umpeenkasvun ehkäisemisessä ympärivuotisesta laidunnuksesta visenttien ja hevosten avulla voisi olla merkittävä vaikutus, sillä talvisaikaan visentit ja hevoset syövät puiden kuorta ja pensaiden versoja

- Metsien monimuotoisuuden parantamista lisäämällä erityyppisten puuttomien alueiden määrää (mosaiikkimaisuutta). Mosaiikkimaisten ympäristöjen muodostuminen ja säilyminen edellyttää sopivaa laidunpainetta. Tällaisia ympäristöjä ei synny tällä hetkellä tavanomaisessa maataloudessa. Riittävän suurilla aidatuilla alueilla ympäivuotinen luonnonvarainen laidunnus sopivalla eläinmäärällä edistäisi mosaiikkimaisten alueiden kehittymistä.
- Ekologisten käytävien vahvistamista. Nykyisten arvokkaiden perinnebiotooppikeskittymien välisiä yhteyksiä voisi vahvistaa luomalla niiden välille yhteyksiä villiinnytyksen avulla. Tämä ehkäisisi sirpaloitumisesta johtuvaa biodiversin vähenemistä.
- Metsän muokkaamista niittymäisempään suuntaan ei tulisi katsoa metsäkadoksi.
- Luonnonympäristöjen oman luontaisen dynamiikan salliminen ja mahdollistaminen. Luonnolliseen dynamiikkaan kuuluvat myös laiduntavat luonnonvaraiset eläimet, joita ovat lehtimetsien alueella visentit, pohjoisempana metsäpeurat, hevoset luultavasti kaikkialla missä ruoho kasvaa.

Luonnonvarainen laiduntaminen olisi syytä mahdollistaa myös Suomessa biodiversiteetin ylläpitämiseksi ja lisäämiseksi. Luonnonvaraista laiduntamista voidaan toteuttaa myös asteittain tai vuosien välisiin vaihteluihin varautuen niin, että eläimet otetaan pienemmälle, varsinaisesta luonnonhoitoalueesta erilliselle alueelle lisäruokintaan ja mahdollisiin sääsuojiin kylmimpinä talvikuukausina(?) Ilmastonmuutoksen edetessä talvet tulevat Suomessakin leudontumaan ja tällaisen välimuotoisen toimintamallin tarve vähenemään. (Nostetaanko esiin välimuotoisa/siirtymäkausden malleja, ja mihin kohtaan lausuntoa?)

Niittyluonnon ennallistaminen Suomessa

Suomessa oli aiemmin yli miljoona hehtaaria niittyjä ja hakamaita (kuva 1). Näillä alueilla laidunsi kymmeniä tuhansia nautoja, hevosia ja lampaita, jotka ylläpitivät sitä niittyluontoa, jota laidunsivat miljoonien vuosien ajat suuret villit laiduntajat. Jos halutaan ennallistaa Suomen heikentyneitä ekosysteemejä, tarkoittaa se silloin, että valtava määrä maa-alueita tulisi ennallistaa niityiksi ja puoliavoimiksi laidunalueiksi. Tällainen luonto säilyy pitkällä aikavälillä kuitenkin vain, jos alueella laiduntaa kesyjä tai villejä laiduntajia. Suomen on laadittava luonnon ennallistamissuunnitelma EU:lle vuoteen 2026 mennessä, ja niitty- ja laidunluonnon palauttamisella tulisi olla suunnitelmassa merkittävä rooli.

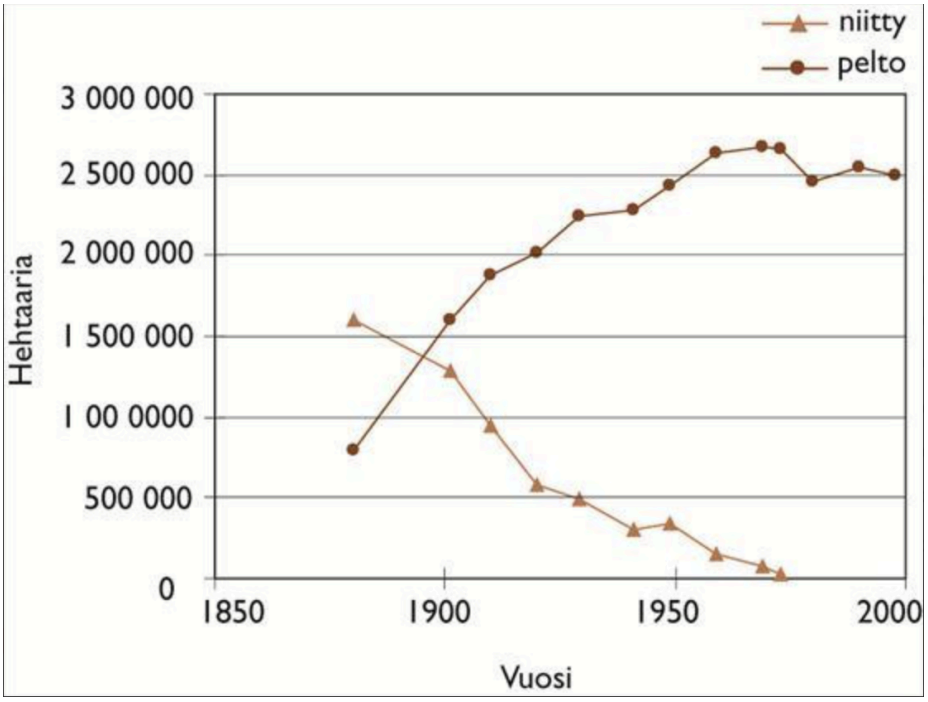

Kuva 1. Niittyjen väheneminen Suomessa. Lähde: SYKE verkkosivut

Tuotantoeläinten avulla on vaikeaa ennallistaa merkittävää määrää niitty- ja laidunluontoa. Tuotantoeläimet vaativat jatkuvaa hoitoa, lämpimiä sisätiloja, ja eläinten tuottavuus saattaa edellyttää lisäruokintaa, mikä taas on ristiriidassa suojelutavoitteiden kanssa. Perinnebiotoopeille sopivia kotieläimiä on vaikea Suomessa saada ylläpidettyä riittävän suurta määrää, jotta niiden avulla voitaisiin hoitaa riittävän suurta määrää laitumia aiempaan tilanteeseen verrattuna. Luonnonvarainen ympärivuotinen laidunnus villeillä tai puolivilleilla eläimillä voi olla tässä kohtaa tarvittava uusi, nykyisiä luonnonlaidunten hoitotapoja täydentävä keino, jotta tavoitteisiin voidaan päästä.

Lainsäädännön tulee mahdollistaa luonnonvarainen ympärivuotinen laidunnus

Maataloustukijärjestelmän mukaista tuettua perinnebiotooppilaidunnusta ohjaat asetukset ja tukiehdot edellyttävät, ettei aluetta laidunneta talvisin. Tämä perustuu oletukseen, että tuotantoeläimiä on välttämätöntä ruokkia talvisin. Ruotsissa tehdyn tutkimuksen mukaan säänkestävät (tässä tapauksessa gotlannin ponit) hevoset pärjäävät Tukholman pohjoispuolella talven ilman lisäruokintaa melko pienelläkin alueella (viitteet lopussa). Etelä-Suomessa olisi syytä selvittää, paljonko tilaa hevoset ja visentit vaativat, jotta niitä ei tarvitse talvella lisäruokkia. **Lainsäädäntöä tulee muuttaa niin, että luonnonvarainen ympärivuotinen laiduntaminen ilman lisäruokintaa tulee mahdolliseksi. Lisäksi lainsäädäntöä tulisi muuttaa niin, että villiinnytykseen käytetyt eläimet katsotaan villieläimiksi.** Ne eivät ole kesyjä kotieläimiä, ja niiden korvamerkitseminen tai eläinlääkärintarkastukset aiheuttavat ihmisiin tottumattomille eläimille kohtuuttomasti stressiä, ja saattavat johtaa siihen,

että esimerkiksi visenttiemo hylkää korvamerkityn poikasen siihen tarttuneen ihmisen hajun vuoksi. Laajalla metsäisellä alueella liikkuvan visentin poikasen löytäminenkin saattaa usein olla käytännössä vaikeaa. Korvamerkintää on perusteltu eläintautiriskillä.

Luonnon dynaamisen muutoksen huomioiminen

Villiinnytykseen kuuluu myös ajatus luonnon dynaamisesta muutoksesta, jolloin ei pyritä mihinkään pysyvään tilaan, vaan hyväksytään alueen dynaaminen muuttuminen. Tämä lienee lainsäädännön kannalta hankalaa, jos ajatuksena on, että tukea maksetaan jostakin tietystä luonnontilasta. **Lainsäädännön tulisi kuitenkin pyrkiä huomioimaan mahdollisuuksien mukaan se, että luonto ei ole staattinen,** vaan erityisesti ilmaston muuttuessa luonnonympäristöt ovat dynaamisessa muutoksessa, jota ei ole mahdollista eikä syytäkään estää, vaan tukea luonnollisten prosessien palauttamista ja lajien siirtymistä alueelta toiselle.

Uhanalaiset luonnonvaraiset laiduntajat osana niitty- ja laidunluonnon ennallistamista ja hoitoa

Monet Euroopan alkuperäisistä avainlajeista ovat uhanalaisia. Euroopan suurin vielä elävä maaeläin visentti on luonnossa harvinaisempi eläin kuin sarvikuono Afrikassa. Silti sen suojeluun ei Euroopassa panosteta riittävästi, ja laji on fragmentoitunut pienille alueille ympäri Eurooppaa. Visenttien suurimmat luonnonvaraiset populaatiot ovat Venäjällä, Ukrainassa ja Valkovenäjällä, osin pahimmilla sotatoimialueilla. On tärkeä löytää visenteille tilaa myös muualta, alueilta joilla ei sodita. Suomi voisi ottaa nykyistä isomman roolin visentin suojelussa, ja samalla hyödyntää lajia luonnonlaitumien ennallistamisessa. Visentti pärjää Suomen talvessa ilman sisätilan suojaa eikä kaipaa ihmisen hoivaa. Sama koskee myös prezewalskin villihevosta. Sekä visenttien että przewalskin hevosten populaation koon kasvua Euroopassa rajoittaa se, että näille eläimille on vaikeaa löytää elinalueita. Suomi voisi tukea lajien suojelua tarjoamalla näille lajeille elintilaa.

Visenttien ja przewalskin hevosen (kuten myös esim jakutian ponin) etu luonnonhoidossa on siinä, että molemmat lajit kestävät hyvin ulkona myös pakkassäässä ilman suojaa, kunhan ne löytävät riittävästi ruokaa. Toinen etu on siinä, että riittävän kokoinen lauma hevosia tai visenttejä pystyy pitämään puoliaan kohtuullisen hyvin myös petoja vastaan. Sekä visentit että hevoset ovat osa eurooppalaista villieläinlajistoa, joiden siirtymistä kohti pohjoista on syytä tukea. **Suomen lainsäädännön tulisi mahdollistaa visenttien ja hevosten käyttäminen luonnonlaitumien ennallistamiseen ja hoitoon. Lainsäädännön on tällöin huomioitava se, että villejä eläimiä ei voida, eikä ole tarpeen hoitaa kuten kotieläimiä.** Visenttien korvamerkitseminen on yhtä luonnonvastaista kuin korvamerkkien laittaminen hirville tai villisioille. Przewalskin hevosia ei taluteta talliin, eikä niiden lähelle ole turvallisesti mennä. Myös lainsäätäjän tulisi ottaa huomioon,

että luonnonvaraisena metsässä tai niityllä elävä eläin ei ole kotieläin eikä siedä ihmisiä lähellään.

On tarpeen poistaa esteet luonnonvaraisten villien laiduntajien käytölle luonnonlaitumien hoitoon Suomessa. Käyttämällä luonnonvaraista ympärivuotista laidunnusta ilman lisäruokintaa suomen talvea kestävillä lajeilla on mahdollista säästää huomattava määrä rahaa ja ennallistaa niitty- ja laidunekosysteemejä nykyisiä menetelmiä halvemmalla. Samalla **tulisi laatia tukimuotoja, jotka edistävät laidunnusta, joka ei edusta perinteistä maataloutta vaan on lähempänä alkuperäistä eurooppalaista luontoa,** käytetiin laiduntajina sitten täysin villejä lajeja ja rotuja, tai kotieläinten alkuperäisrotujen alkukantaisia muotoja edustavia (ja siten niitä säilyttäviä) eläimiä.

Kuva 2. Jakutianponeja laiduntamassa talvisessa Siperiassa. Kuva: Александр Корчемкин

Laidunnustutkimusten mukaan olisi hyödyllistä käyttää erilaisia suuria laiduntajia samalla alueella. Hollannissa tehtyjen tutkimusten mukaan naudat, visentit ja hevoset eivät monimuotoisella alueella kilpaile ravinnosta, vaan ne syövät eri tyyppistä kasvillisuutta. Tämäkin olisi syytä huomioida lainsäädännössä.

Lähteet

EU asetukset

REGULATION (EU) 2024/… OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of … on nature restoration and amending Regulation (EU) 2022/869
https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/nature-restoration-regulation_en

EU publication on Nature restoration
https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/cd10f41c-fd61-11ef-b7db-01aa75ed71a1/language-enon

Ruotsin talvilaidunnustutkimus

An ethological field study on spatial ecology and resources selection of feral ponies Gotland Russ during winter
https://www.researchgate.net/publication/294086730_An_ethological_field_study_on_spatial_ecology_and_resources_selection_of_feral_ponies_Gotland_Russ_during_winter

Semi-Feral Horse Grazing Benefits the Grassland Diversity of Flowering Plants Including a Pollinator-Promoting Indicator Species
https://www.researchgate.net/publication/389906424_Semi-Feral_Horse_Grazing_Benefits_the_Grassland_Diversity_of_Flowering_Plants_Including_a_Pollinator-Promoting_Indicator_Species

Experimental rewilding enhances grassland functional composition and pollinator habitat use
https://www.researchgate.net/publication/330330887_Experimental_rewilding_enhances_grassland_functional_composition_and_pollinator_habitat_use

Experimental rewilding may restore abandoned wood-pastures if policy allows
https://www.researchgate.net/publication/339798764_Experimental_rewilding_may_restore_abandoned_wood-pastures_if_policy_allows

Latvian luonnonvarainen laidunnuksen EULife hanke

https://villiinnytys.fi/2020/08/28/raportti-latvian-luonnonvaraisen-laidunnuksen-projekti-dundurun-niityilla/
Projekti numero LIFE02 NAT / LV / 008496
https://www.daba.gov.lv/lv/projekts/life-kemeru-mitraji
https://www.daba.gov.lv/lv/media/3120/download?attachment